

UTJECAJ MOLITVE NA VJERNIČKO PONAŠANJE I MORALNO VREDNOVANJE PRIPADNIKA MALOGA TEČAJA – KURSILJA

Stipe TADIĆ
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb

UDK: 316.644:248.3>(497.5)
289(497.5)

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 9. 7. 2004.

U prvom dijelu rada govori se o fenomenu novih laičkih crkvenih pokreta, njihovu nastanku, temeljnim obilježjima i počecima njihova djelovanja u svijetu i u nas. Posebna pozornost posvećena je suvremenom međunarodnom laičkom katoličkom pokretu, Malom tečaju – Kursilju, koji se u Hrvatskoj proširio potkraj 60-ih godina 20. stoljeća. U drugom dijelu rada, na temelju empirijskog anketnoga istraživanja pripadnika sedam suvremenih eklezijalnih pokreta, među kojima je bilo i 74 pripadnika Maloga tečaja, prikazana je raščlamba nekih rezultata samo pripadnika Kursilja, odnosno utjecaja osobne molitve na njihov konkretni vjernički život, neka temeljna moralna vrednovanja, stavove i religijsko-religiozno ponašanje: odnos prema onima koji ne vjeruju, prema ljudima koji im čine zlo, njihovi stavovi prema namjernom prijekidu trudnoće, mišljenja o kontracepciji, preljubu i nevjernosti, nerazrješivosti braka i predbračnim spolnim odnosima. Molitva je kao nezavisna varijabla uzeta stoga što su svi suvremeni eklezijalni pokreti, među kojima su po sebi i na izravan način i pripadnici Kursilja, kao novi tip (post)moderne religioznosti, prepoznati kao molitveni i obnoviteljski pokreti u Crkvi. Rezultati pokazuju da postoji značajna povezanost između učestalosti osobne molitve ispitanika i njihova konkretnoga vjerničkoga ponašanja, moralnih vrednovanja i stavova.

Stipe Tadić, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar,
Marulićev trg 19/1, p. p. 277, 10000 Zagreb, Hrvatska.
E-mail: Stipan.Tadic@pilar.hr

U kasnim šezdesetim i sedamdesetim godinama 20. stoljeća u Katoličkoj crkvi u Hrvatskoj dolazi do duhovnih gibanja, previranja, nastanka i djelovanja pripadnika novih pokreta. Dva vremenski gotovo koincidirajuća čimbenika imala su pritom odlučujuću ulogu. Prvi (*ad extra*) jest popuštanje strogo represivnih odnosa komunističkoga režima prema religiji i Crkvi, koji je, prisjetimo se, imao urođen maligni stav prema religiji i religijskom, i njegovo relativno otvaranje prema sadržajima zapadnih demokratskih društava, u kojima su i neki eklezijalni pokreti već imali razgranatu djelatnost i bili čvrsto ukorijenjeni. Upravo je popuštanje strogo represivne stege komunističkoga režima prema religiji i Crkvi omogućilo da neki od tih pokreta u tom vremenu prijeđu granice komunističkoga sustava bivše države i počnu djelovati na našim prostorima.

Drugi se pak čimbenik tiče unutarcrkvenih događanja (*ad intra*), a to je događaj Drugoga vatikanskog koncila i na njemu promulgirano otvaranje Crkve suvremenom svijetu, odnosno podanašnje (*aggiornamento*). Uspostava dijaloga Crkve sa suvremenim svijetom i njezino otvaranje svijetu – prisjetimo se da se Crkva na Koncilu proglasila *ancillom mundi* – uvelike su nadahnuli angažirano i zauzeto djelovanje i okupljanje laika u novim eklezijalnim pokretima.

Novi crkveni laički pokreti specifični su znakovi vremena u kojemu nastaju i sociokulturnog okružja u kojemu djeluju i žive. A na Koncilu je izričito kazano da je jedna od temeljnih zadaća Crkve "otkrivanje i prepoznavanje znakova vremena" (*Gaudium et spes*, 11; *Dignitatis humanae*, 15; *Apostolicam actuositatem*, 14). Pomakom naglaska s hijerarhijskoga i funkcionalnoga svećeništva na opće svećeništvo svih krštenika Koncil je stvorio i teološke pretpostavke za angažiranje djelovanje laika i njihov tretman u strukturama Crkve (Tadić, Mihaljević, 2003., 262).

Nastanak i djelovanje novih laičkih (post)koncilskih pokreta ne može se razumjeti bez razumijevanja promjena globalne religijsko-religiozne situacije kasnih 60-ih godina 20. stoljeća, odnosno krize moderniteta, uzmaka sekularizacije i nepredviđenoga nastajanja suvremene postmoderne religijske obnove.

Jednako tako suvremeni nastanak i djelovanje pripadnika eklezijalnih pokreta ne mogu se razumjeti bez koncilskoga otvaranja Crkve suvremenom svijetu i dijaloga kao metode crkvenoga pristupa tom i takvom svijetu; i to ne samo dijaloga prema suvremenom svijetu (*ad extra*) nego i onoga unutarcrkvenoga (*ad intra*).

Crkveni laički pokreti nastaju kao praktični življeni religiozni odgovori na izazove korjenito sekulariziranoga svijeta,

na konkretne društvene okolnosti i konkretnu religijsku situaciju u kojoj se vjernik nalazi. Oni ne nastaju voljom hijerarhijskoga vrha niti crkvenoga autoriteta, niti su pak plod teoloških umovanja, refleksija ili spekulacija. Naime, u naravi pokreta jest činjenica da se oni ne "osnivaju", nego da (spontano) nastaju, "rađaju" se, (po)kreću se ... žive.

Uvijek kada je o eklezijalnim pokretima riječ, treba imati na umu pluralizam pristupa pojedinim religijskim problemima i njihovu načinu rješavanja kako ga pojedini pokret svojim usmjerenjem akceptira. Religiologijski rečeno, specifičnost pojedinoga eklezijalnog pokreta sastoji se u temeljnoj karizmi pokreta, odnosno osnovnom poslanju (*missio*) ili dominantnom cilju koji želi ostvariti. Treba pritom imati na umu doista širok spektar usmjerenja što ga pluralno eklezijalno udruženjaštvo nudi: od strogo kontemplativno-motrilačkih monaških redova, preko uobičajenoga pastoralno usmjerenog djelovanja do dinamičnih i aktivistički usmjerenih "političkih teologija" i njima sličnih kontestirajućih pokreta. Bogatstvo i mogućnosti religijskoga sadržaja – povijest i praksa to su zorno pokazale – doista su u tome neiscrpni. A način na koji pojedini pokret tumači, izriče i prenosi svoje temeljno religiozno poslanje samo je "pomak naglaska" na određeni moment ili dimenziju religije koja se u tom pokretu nastoji posebno akceptirati i želi podržavati.

Razumije se pak da je taj "pomak naglaska" i naglašavanje upravo određene dimenzije uvijek vezan uz društveno-povijesni i sociokulturni kontekst koji je u stanovitom društveno-povijesnom, sociokulturnom i vremenskom okružju bio postavljen. Primjeri utemeljitelja crkvenih redova i inspiratora suvremenih eklezijalnih pokreta u tome su vrlo rječni i znakoviti. Žele li se detektirati glavna obilježja suvremenih crkvenih pokreta, potrebno je, ponajprije, istraživati društveno-povijesne okvire u kojima se oni javljaju (Jukić, 1991.).

Temeljna obilježja gotovo svih pripadnika eklezijalnih pokreta jesu pojačan interes poglavito za autentično religiozna pitanja: pitanja cjelovitoga smisla ljudskoga življenja, naglašavanje kontemplativno-mističnih elemenata, kristocentričnost i eklezijalnost, posebno naglašavanje osobnoga vjerničkoga doživljaja i iskustva, darova Duha Svetoga, pojačan interes za čitanje Biblije, spontano glasno izrečene molitve, slobodno, a ne strogo strukturiran, obred, povratak iskustvima prve crkve (crkvenih) otaca. Pritom se pak ne žele zaboraviti ni "zemaljske i temporalne vrednote" ni na Koncilu njihova proglašena autonomija (Tadić, 2002.).

O novim eklezijalnim pokretima u Katoličkoj crkvi, a time i u Katoličkoj crkvi u Hrvatskoj, može se govoriti ne kao o potpuno novom fenomenu koji bi u crkvenoj povijesti bio sasvim nepoznat, nego više o "promjeni naglaska", "obnovi", "po-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 14 (2005),
BR. 1-2 (75-76),
STR. 27-46

TADIĆ, S.:
UTJECAJ MOLITVE...

vratku izvorima" i rehabilitaciji autentično religioznih dimenzija kršćanskoga života u sekulariziranu i dekristijaniziranu svijetu. Ono pak po čemu se jedan eklezijalni pokret razlikuje od drugoga nipošto nije "sadržaj", nego metoda kojom se do religijskoga, ili, točnije, do religioznoga iskustvenoga doživljaja i iskustva Svetoga želi doći.

Kod pripadnika novih eklezijalnih pokreta, a time i kod pripadnika Malog tečaja – Kursilja, dolazi do pomaka naglasaka sa službenoga hijerarhijskog svećeništva na opće svećeništvo svih krštenika, cjelokupnoga Božjega naroda, te na opći poziv na svetost, osobito naglašen u konstituciji o Crkvi (*Lumen gentium*, 6). Uz Evanđelje, koje im je na prvom mjestu, i naglašavanje važnosti djelovanja Duha Svetoga u svakidašnjem životu, pripadnici novih crkvenih laičkih pokreta nadahnuće za svoje djelovanje pronalaze i u koncilskim dokumentima, ponajprije u dogmatskoj konstituciji u Crkvi (*Lumen gentium*), dekretu o poslanju laika u svijetu (*Apostolicam actuositatem*), te u papinskim apostolskim pobudnicama (*Evangeli nuntiani*, *Cathaesis tradendae*, *Christifideles laici*), koje još više naglašavaju mjesto, ulogu i specifičnost vjerničkoga laičkog poslanja u Crkvi i u svijetu (Ivančić, 1981.; 1983.).

OPĆA POLAZIŠTA

U Katoličkoj crkvi u Hrvatskoj nakon Drugoga vatikanskog koncila i popuštanja represivnih stega u komunističkom režimu (potkraj 60-ih i u 70-im godinama 20. stoljeća) došlo je do duhovnih i molitvenih gibanja i pojave novih crkvenih laičkih pokreta. Niknule su spontane molitvene zajednice, ponajprije među studentskom mladeži (*Sinaxis* u Rijeci, *Palma*, *Jordan*, *Frankopanska* u Zagrebu ...). U tom su razdoblju počeli djelovati i mnogi eklezijalni pokreti koji su već desetljećima ranije nastali na raznim stranama svijeta, kao što su, primjerice, pokret fokolara – *Djelo Marijino*, *Mali tečaj* – *Kursiljo*, o kojemu će više riječi biti na sljedećim stranicama.

Svoj vjernički angažman i zauzetije djelovanje započinju nakon Koncila, odnosno u pokoncilskom otvaranju Crkve svijetu. Ne smije se, međutim, ispustiti iz vida ni povoljnija društvena klima, tj. popuštanje dogmatskih stega vladajuće komunističke ideologije prema Crkvi i vjernicima (Ivančić, 2001.; Grubišić, Tadić, Zrinščak, 2001.). Štoviše, čini se da je upravo to popuštanje, odnosno stanovita "demokratizacija" ondašnjega društva i njegovo relativno otvaranje prema svijetu, i omogućilo "protok" novih eklezijalnih pokreta, izvorno nastalih na Zapadu, prema našim prostorima. I *Mali tečaj* – *Kursiljo* jedan je od takvih suvremenih laičkih pokreta.

Pripadnici novih crkvenih pokreta, rehabilitirajući autentično religioznu dimenziju vjerničkoga života, svoje djelovanje i angažman ponajprije ostvaruju u skupnom i komuni-

tarnom djelovanju. Nastaju obično u vjerničkoj "bazi", iz nje se koherentno strukturiraju, nemaju formalnoga članstva, nisu se (još) ustrojili kao crkveni redovi, nisu izvana "utvrđeni" nikakvim zakonskim ili kanonsko-juridičkim formama i teritorijalno su vrlo difuzno rasprostranjeni. Eklezijalni pokreti, međutim, nikada se ne odvajaju od službenih struktura, odnosno hijerarhijskoga dijela Crkve.

Gotovo isključivo naglašavanje i rehabilitacija bitno religioznih dimenzija života (traganje za religioznim doživljajem i iskustvom, oživljavanje iskustava prve Crkve, naglašavanje važnosti djelovanja Duha Svetoga u svakodnevnom životu) i komunitarno življenje ne daju nikakva opravdanja tvrdnji da je kod pripadnika novih crkvenih laičkih pokreta riječ o traženju (idealiziranoga) zajedništva. Naprotiv, riječ je ponajprije o traženju subjektivne doživljajne i iskustvene dimenzije religije i pritom nalaženje istomišljenika i zaštićenosti u primarnim grupama i zajednicama onih koji upravo to isto traže i žele. Ove su zajednice snažno obilježene traženjem vlastitoga religioznoga doživljaja i iskustva i, istodobno, same su rezultat toga traženja (Tadić, 2002.; Tadić, Mihaljević, 2003.).

Svojim komunitarnim življenjem i svojom konkretnom vjerničkom praksom pripadnici novih eklezijalnih pokreta daju snažne impulse zaživljavanju Koncila kod nas i potvrđuju koncilsku ekleziologiju zajedništva (*communio*) (LG 26). Možda bi se još preciznije moglo reći da su i sami nastali kao plod koncilskoga obnavljanja Crkve i njezina dijaloškog otvaranja svijetu. Samorazumljivo je pak da se ne smiju ispustiti iz vida sociokulturne okolnosti i povoljnije društveno ozračje njihova nastanka. Od krajnje represivnog odnosa komunističkoga režima prema religiji i Crkvi pa do svojevrsnoga popuštanja, približavanja i suradnje (Zrinščak, 1999.).

Nije namjera ovoga članka raščlamba nastanka i fenomena novih eklezijalnih pokreta, nego samo, velikim koracima, dati panoramski oris ne samo crkvenoga ozračja njihovoga nastanka nego i sociokulturnih i društvenih okolnosti u kojima su nastali. Sve to pak s ciljem boljšeg razumijevanja recentnoga eklezijalnog pokreta Maloga tečaja – Kursilja, koji se u tom i takvu ozračju proširio na naše prostore i počeo djelovati u Katoličkoj crkvi u Hrvatskoj.

Budući pak da se (post)koncilaska gibanja i stvaranje eklezijalnih (post)modernih pokreta ne mogu valjano razumjeti bez razumijevanja promjena sociokulturnog okružja cjelovite religijske situacije i vremenskoga konteksta njihova nastanka i djelovanja, potrebno je zbog boljšeg razumijevanja teme ovoga rada – Maloga tečaja, Kursilja – ovaj recentni crkveni laički pokret smjestiti u eklezijalni okvir pokoncilskih gibanja u Crkvi i širi društveni i sociokulturni kontekst (post)modernih eklezijalnih pokreta uopće (Jukić, 1991.; Blažević, Nikić, Koprek, 2001.; Tadić, 2002.).

MALI TEČAJ – KURSILJO, DOSADAŠNJE SPOZNAJE

Mali tečaj – Kursiljo¹ suvremeni je eklezijalni pokret nastao među studentskom mladeži u Palma de Mallorci, za nacionalnoga hodočašća mladih u Santiago de Compostellu polovicom 20. stoljeća u Španjolskoj. Inicijalna grupa mladih studenata sa svojim duhovnikom Juanom Hervasom y Benetom (kasnije biskupom u Palma de Mallorci) zapazila je da ono što je tradicionalnom, konvencionalnom kršćanskom življenju nedostajalo nije izvršavanje kršćanskih dužnosti i tradicionalno pripadanje Crkvi. Tradicionalnom pripadanju, međutim, nedostaje osobna vjernička zauzetost i dinamizam. Kod te inicijalne grupe javlja se snažan interes za autentičnim doživljajem vjere i osobnim religioznim iskustvom. Ne zadovoljava ih samo tradicionalna "vjerovana vjera", čeznuli su za živom iskustvenom "življenom vjerom". A počeci Crkve upravo su bili obilježeni dinamizmom doživljene, iskustvene "življene vjere". Trebalo se dakle vratiti izvornomu kršćanstvu. Sve u Kursilju stremi prema religioznom doživljaju. Stoga su od samih početaka u tom pokretu željeli kršćanstvo "iz glave spustiti u srce" (Cascales, 1974.a).

Naime, još od novovjekih ideja autonomije religija je postala ponajprije stvar razuma, a raspadom srednjovjekovnog universuma (*orda!*) i rascjepom između osjećaja i pojmovanja društvo se počinje ubrzano racionalizirati i sekularizirati.² "Kršćanstvo je toliko dugo destilirano iz srca tako da je ono ostalo samo puka ideja u glavi." (Cascales, 1986.). Ono što je bitno u kršćanstvu ne prihvaća se samo kao nauk, doktrina, ispravno učenje, ortodoksija, nego ponajprije kao doživljaj, iskustvo za konkretno religijsko-religiozno ponašanje i djelovanje: ortopraksija.

U Kursilju je, dakle, primaran religiozni doživljaj. Doživljaj je pak, u konačnici, uvijek intimno područje pojedinca. Uz osobni religiozni doživljaj, u Kursilju je od samih početaka snažno akceptirano zajedništvo i grupa. Ne iznenađuje stoga činjenica da su kursiljisti diljem svijeta, poglavito u Latinskoj Americi, vrlo aktivno surađivali u nastajanju i formiranju temeljnih crkvenih zajednica (Klose, 1982.; Zulehner, 1989.).

Mali tečaj – Kursiljo po svojoj je namjeri evangelizacijsko-pastoralno usmjeren pokret. Kao laički pokret ne želi radikalno kristijanizirati svijet (*consecratio mundi!*, ili *restaurare omnia in Christo!*), nego vlastitu osobu, koja bi onda kršćanski djelovala u svjetovnom svijetu. Specifičnost Kursilja nije u organizaciji (pokret *per definitionem* nije organizacija niti ima formalnoga članstva) ili ciljevima, nego u metodi³ koju primjenjuje da bi ostvario zadaću "fermentacije sredine kvascem E-vanđelja" (Cascales, 1984.).

U Rimu je 12. lipnja 2004. službeno odobren Statut Maloga tečaja – Kursilja i time je Kursiljo od službenih struktura

Crkve priznat kao suvremeni evangelizacijski međunarodni laički pokret u Crkvi.

MALI TEČAJ – KURSILJO U HRVATSKOJ

U Katoličkoj crkvi u Hrvatskoj Mali tečaj – Kursiljo počeo je djelovati 1974. godine posredovanjem svećenika Zagrebačke nadbiskupije, Andrije Vrane. On se prilikom studija teologije ranih sedamdesetih susreo u Beču s djelovanjem Kursilja i p. Josefom Garciom Cascalesom, duhovnim voditeljem Kursilja. Njih su dvojica prenijela Kursiljo u Hrvatsku. Prvi je tečaj održan u župi sv. Anastazije u Samoboru. Vodila ga je ekipa austrijskih suradnika iz Beča, na čelu s p. Cascalesom. U samim počecima djelovanja osnovano je nacionalno tajništvo, koje vodi Andrija Vrane. Stvara se i ekipa suradnika, vjernika laika uglavnom već formiranih, angažiranih, svjesnih i zauzetih vjernika u Crkvi, koji su se bili voljni angažirati u takvu evangelizacijskom radu.

Pedesetak vjernika laika suradnika, uglavnom u svojim zvanjima svi visoko stručno osposobljeni, a mnogi od njih i s akademskim stupnjevima i zvanjima sveučilišnih profesora, čak i u komunističkom režimu sudjelovalo je ovih tridesetak godina u vođenju tečajeva, obnova, seminara.

Osim u Zagrebačkoj nadbiskupiji, u kojoj je najduže prisutan i najčvršće ukorijenjen, Kursiljo se održava gotovo u svim hrvatskim biskupijama i u nekim biskupijama Bosne i Hercegovine. Do sada je održano više od 300 tečajeva za odrasle, mlade, prognane i izbjegle, ranjenike, invalide i branitelje, prosvjetare... Održano je i više od 600 jednodnevnih obnova (ultreja),⁴ nekoliko seminara za produbljivanje duhovnoga života i permanentnu izobrazbu suradnika i voditelja.

Naglašavajući važnost religijsko-religioznoga doživljaja, osobnoga vjerničkoga iskustva, emotivnog, zajedničarskog, "bitnoga", mogu se i(sta) obilježja prepoznati u postmodernoj religijskoj obnovi i pobuni protiv vjere u razum, znanost, "velike priče", soteriološka obećanja linearnoga napretka i svega onog što je moderna neskromno obećavala. Vjera u znanost, napredak i mogućnost uspostave pravednoga društva (parareligija) nije mogla biti primjerena zamjena autentičnoj religiji i religioznosti.

Kursiljo se u nas, kao uostalom i drugdje u svijetu, uvijek širio, kako se slikovito izrazio p. Cascales, "svetom zarazom" (Cascales, 1974.b). To pak znači da su ga oni koji su na njemu bili preporučivali budućim kursiljistima. Spomenimo i to da su kursiljisti kod nas za potrebe održavanja ovih i ovako specifičnih seminara (Malih tečajeva kršćanstva) vlastitim snagama, i uz obilnu pomoć kursiljista iz svijeta, poglavito Austrije, izgradili najprije u Hrvatskom Leskovcu *Dom molitve tišine i susreta – Emaus*.⁵ Naglasak je, dakle, vrlo izričito stavljen na

molitvu, tišinu i (osobni) susret. Nakon odlaska iz Hrvatskog Leskovca na otoku Krapnju kod Šibenika franjevački je samostan adaptiran s istim namjerama. "Emaus" je doista vrlo pogodno mjesto za održavanje tečajeva, obnova i permanentne edukacije suradnika: meditaciju, molitvu i susret. Mali tečaj – Kursiljo vrlo je otvoren suradnji s pripadnicima drugih eklesijalnih pokreta, ekumenskim gibanjima i interreligijskom dijalogu.

SVRHA, METODE I OPSEG ISTRAŽIVANJA

Pripadnici novih eklesijalnih pokreta, u koje ulaze i kursiljisti, svuda su u svijetu prepoznati kao molitvena gibanja, odnosno molitveno-obnoviteljski pokreti (Hervieu-Léger, 1990.; Favale i sur., 1991.; Jukić, 1991.). Molitva je, za sociologa religije, ne samo najuniverzalnija religijsko-religiozna kategorija nego svakako i jedna od temeljnih dimenzija konkretnoga vjerničkoga ponašanja i najbitnija dimenzija tražiteljskoga u religiji (Mühlen, 1990.; Lubich, 1999.; Tadić 2002.). Njoj pripada osobito važno mjesto u životu pripadnika novih crkvenih pokreta. Njom započinje svaki dan i svaki početak nekoga djelovanja. Njom se završava dan i ide na počinak. Njom se u noćnim bdjenjima "pretječe zora i moli za pomoć" (Ps 63,7).

Stoga su za potrebe ovoga rada, iz širega anketnog istraživanja pripadnika sedam suvremenih crkvenih pokreta, ekstrahirani samo pripadnici Malog tečaja – Kursilja, odnosno kako se proširenost i učestalost njihove molitve odražava na njihovo konkretno vjerničko ponašanje, neka moralna vrednovanja i konkretan vjernički život. I to kako se oni u konkretnom vjerničkom životu ophode prema: onima koji ne vjeruju (ateistima), prema ljudima koji im čine zlo (neprijateljima), a potom kakva su njihova moralna vrednovanja, odnosno njihove prosudbe, prema namjernom prijekidu trudnoće (abortusu), prema kontracepciji, preljubu i nevjernosti i (ne)razrješivosti braka. Riječ je, dakle, o konkretnom, svakodnevnom vjerničkom ponašanju i temeljnim moralnim stavovima kršćanskoga etosa i katoličkoga moralnog nauka.

Što se pak molitvenoga života vjernika tiče, on se, uz mnoge dimenzije, poglavito izražava kroz tri temeljne. To su: osobna (individualna) molitva, obiteljska i liturgijska, odnosno molitva na razini kršćanske zajednice. Molitveni život vjernika, naime, nije sam sebi svrhom, nego je – da se tako izrazimo – u "funkciji" s(a)vjesnijega vjerničkoga života (osobnog izjašnjavanja vjernika), poglavito moralnijega ponašanja i kršćanskoga djelovanja vjernika u konkretnom svakodnevnom životu i društvenom okružju u kojemu dotični vjernici žive. Molitveni život vjernika, dakle, treba djelovati na konkretni svakodnevni vjernički život i na etičko-moralne ili, preciznije kazano, na aksiološke stavove o nekim bitnim pitanjima života. I u Evanđelju, na koje se pripadnici crkvenih po-

kreta vrlo često pozivaju, stoji da "neće svaki koji govori, Gospodine, Gospodine, ući u Kraljevstvo nebesko, nego onaj koji čini djela Očeva" (Mt. 7, 21). Samo (verbalno) moljenje nije dostatno. Odnosno u simboličnom religijskom govoru "onaj koji govori Gospodine, Gospodine" neće ući u Kraljevstvo nebesko, nego onaj "koji vrši djela Očeva". A "vršenje djela" očigledno se odnosi na moralno vrednovanje, shvaćanje i praktično ponašanje vjernika.

Stoga nas je u anketnom istraživanju najviše i zanimalo kako se molitva, kao eminentno religiozno ponašanje, odražuje na etičko-aksiološke i moralne stavove te na ponašanje pripadnika Malog tečaja – Kursilja prema temeljnim moralnim normama Katoličke crkve. Na taj se način, naime, može uočiti podudarnost ili nesuglasje između ortodoksije i ortopraksije vjernika, odnosno suglasje ili diskrepancija deklarativno-normativnog od aktualnog u konkretnom vjerničkom životu.

Nećemo se u ovom izlaganju detaljnije baviti raščlambom katoličkog učenja glede navedenih etičko-moralnih normi; takva bi raščlamba zahtijevala mnogo veći prostor i opširniju elaboraciju, pretpostavljamo da su to još uvijek dobro poznate stvari, tj. "opća mjesta", europskoga kulturnoga naslijeđa, ali upravo i najosporavanija, ne samo praktično nego i teorijski, u svakodnevnom životu i praksi već davno sekulariziranoga zapadnog čovjeka. Zašto je izabrana baš molitva, najuniverzalnija od svih religioznih kategorija, kao nezavisna varijabla i temeljni pokazatelj vjerničkoga vrednovanja i ponašanja, ne treba posebno isticati. Ona u vjerničkom životu pripadnika novih crkvenih laičkih pokreta, a time i pripadnika Malog tečaja – Kursilja, svakako zauzima stožerno mjesto (Ivan Pavao II. 1999.; I movimenti nella Chiesa, 1999.). A navedene zavisne varijable (odnos prema onima koji ne vjeruju, odnos kursiljista prema ljudima koji im čine zlo, stavovi prema namjernom prijekidu trudnoće, prema preljubu i nevjernosti te prema nerazrješivosti braka) jesu temeljna pravila svakoga vjerničkoga ponašanja i vrednovanja, odnosno temeljni pokazatelji njihova vjerničkoga života. Stoga je, za potrebe ovoga rada, i napravljeno ukrižavanje pitanja o učestalosti molitve u životu pripadnika Maloga tečaja i njihova konkretnoga vjerničkog ponašanja, nekih moralnih vrednovanja i stavova navedenih, odnosno zavisnih, varijabli.

UČESTALOST MOLITVE I VJERNIČKO PONAŠANJE, VREDNOVANJE I STAVOVI – RAŠČLAMBA REZULTATA

Učestalost osobne molitve kod ispitanika, tj. kod pripadnika laičkoga crkvenog pokreta Mali tečaj – Kursiljo, mjerena je vrijednostima: svaki dan, povremeno, nikada. Dobivene rezultate prikazuje sljedeća tablica.

➔ TABLICA 1
Učestalost osobne
molitve ispitanika

	N	%
Svaki dan	64	87,7
Povremeno	9	12,3
Nikada	0	0,0
<i>Ukupno</i>	73	100,0

Iz priložene tablice evidentno je da vrlo velika većina (čak 87,7%!) ispitanika svakodnevno moli, dok povremeno moli 12,3% ispitanika. Nije bilo ni jednoga anketiranog pripadnika Maloga tečaja – Kursilja koji uopće nikada ne moli.

Obiteljska se pak molitva kod pripadnika Maloga tečaja – Kursilja znatno manje prakticira, što se vidi iz dobivenih rezultata prikazanih u sljedećoj tablici.

➔ TABLICA 2
Učestalost obiteljske
molitve ispitanika

	N	%
Svake nedjelje molimo zajedno	21	30,4
Molimo zajedno u prigodama (blagdani i sl.)	19	27,5
Svakodnevno molimo zajedno	18	26,1
Nikada ne molimo zajedno	11	15,9
<i>Ukupno</i>	69	100,0

Prema navedenim rezultatima vidi se da nešto više od četvrtine ispitanika (26,91%) u svojim obiteljima svakodnevno moli. Prigodno moli 27,51%, dok nešto manje od jedne trećine (30,40%) u svojim obiteljima moli svake nedjelje. Dakle, u obiteljima kursiljista učestalost molitve u usporedbi s osobnom molitvom znatno je smanjena. Razlog zbog kojega se manje moli u obiteljima vjerojatno treba tražiti u suvremenom načinu života obitelji, što nadilazi okvire ovoga rada.

Liturgijska molitva, odnosno molitva crkvene zajednice, u kojoj sami pripadnici mogu osobno češće ili rjeđe sudjelovati znatno je učestalija nego obiteljska molitva, što pokazuju rezultati u sljedećoj tablici.

➔ TABLICA 3
Učestalost
sudjelovanja ispitanika
u liturgijskoj molitvi
(molitvi crkvene
zajednice)

	N	%
Nedjeljom i blagdanom	60	82,2
Svaki dan	12	16,4
Samo za velike blagdane	1	1,4
<i>Ukupno</i>	73	100,0

Vrlo velika većina anketiranih kursiljista (82,2%) na misu ide svake nedjelje i svakoga blagdana, a čak 16,4% na misu ide svakoga dana. Usporedimo li one pripadnike Kursilja koji idu svakodnevno na misu s prosječnom katoličkom populacijom koja ide nedjeljom i blagdanom (11 – 18%), dobit ćemo podatak da je sličan ili veći prosjek kursiljista koji idu svakoga dana na misu nego prosječne katoličke populacije vjer-

➔ TABLICA 4
Učestalost osobne
molitve i odnos
ispitanika prema
ljudima koji ne vjeruju
(u %)

nika koji to čine nedjeljom i blagdanom. A među onima koji idu nedjeljom i blagdanom u postotcima između navedenih kategorija gotovo da i nema nikakve usporedbe. Opravdano je stoga zaključiti da u vjerničkom životu pripadnika Maloga tečaja molitva – i osobna i obiteljska i liturgijska – doista zauzima stožerno mjesto. Pretpostavljamo, dakle, da će ona imati i posljedice na vjerničko ponašanje, moralna vrednovanja i vjerničke stavove u njihovu životu.

Što se pak tiče odnosa pripadnika Kursilja prema onima koji ne vjeruju, tu se također zrcali njihova konkretna vjernička praksa i moguća vjernička (ne)snošljivost. Naime, budući da su u bivšem ideologiziranom ateističkom sustavu sami bili deprivilegirani, a oni koji ne vjeruju uživali su društvene povlastice i viši društveni status, ophođenje prema potonjima po sebi i na izravan način neposredno je vezano uz vjerničko pamćenje (memoriju) i aktualno, konkretno vjerničko ponašanje. Odgovori anketiranih ispitanika bili su ovakvi:

	Molite li se?	
	Svaki dan	Povremeno
Treba ih poštovati kao ljude	92,2	77,8
Ne treba im vjerovati	-	-
Prezirem ih	-	-
Takvi ljudi ne postoje	3,1	11,1
Ne mogu procijeniti	4,7	11,1
<i>Ukupno</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>

$\chi^2 = 2,000$; $df = 2$; $p > 0,05$

Dobiveni rezultati pokazuju da ispitanici koji mole svaki dan više poštuju ljude koji ne vjeruju od ispitanika koji se mole povremeno. S druge pak strane, ispitanici koji se povremeno mole u višem postotku od ispitanika koji se mole svaki dan smatraju da takvi ljudi ne postoje i da ne mogu procijeniti. Uočljivo je također da ne postoji ni jedan ispitanik – ni onaj koji se moli svakoga dana ni onaj koji se moli povremeno – koji drži da ljude koji ne vjeruju treba prezirati ili pak da tim ljudima ne treba vjerovati.

Sažmemo li na kraju odgovore kursiljista prema onima koji ne vjeruju, možemo reći da je stupanj poštovanja i tolerantnosti prema njima uistinu vrlo visok. Predrasuda prema njima vrlo je malo. Eventualni "trijumfalizam" onih koji su *de facto* živjeli životom građana drugoga reda, tj. onih koji nisu bili zaštićeni kao "profesionalni službenici" institucije, potpuno je isključen. Anketni rezultati govore tome u prilog.

Krucijalni problem kršćanske moralke utemeljene na Evandjelju i test vjerodostojnosti konkretnoga vjerničkoga življenja svakako je vjernikov odnos prema onima koji mu čine zlo i nepravdu. U Evandjelju, na koje se pripadnici novih ekle-

➔ **TABLICA 5**
Učestalost osobne
molitve ispitanika i
njihov odnos prema
ljudima koji im čine
zlo (u %)

zijalnih pokreta redovito pozivaju, izričito stoji: "Čuli ste da je rečeno: 'Ljubite svoga bližnjega, a mrzite neprijatelja.' A ja vam kažem: 'Ljubite neprijatelje, molite za one koji vas progone da budete sinovi Oca koji je na nebesima, jer on daje da sunce njegovo izlazi nad zlima i dobrima i da kiša pada pravednicima i nepravednicima'" (Mt 5, 43-46). Što se pak tiče stavova anketiranih kursiljista prema ljudima koji im čine zlo, odgovori su izgledali ovako:

	Molite li se?	
	Svaki dan	Povremeno
Isti kao i njihov prema meni	-	-
Izbjegavam ih, ali ne prezirem	23,4	33,4
Izbjegavam ih i prezirem	-	-
Nastojim oprostiti i zaboraviti	37,5	66,7
Za njih molim i opraštam im	39,1	-
<i>Ukupno</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>

$$\chi^2 = 5,462; df=2; p>0,05$$

Prema dobivenim rezultatima vidi se da ispitanici koji se povremeno mole više izbjegavaju, ali ne preziru, one koji im čine zlo nego ispitanici koji se mole svakoga dana. Također ispitanici koji se povremeno mole gotovo dvaput više nastoje oprostiti i zaboraviti onima koji im čine zlo nego ispitanici koji se svakodnevno mole. S druge pak strane, ispitanici koji se mole svakoga dana za ljude koji im čine zlo mole i opraštaju im. Ispitanici koji se povremeno mole za ljude koji im čine zlo uopće se ne odlučuju za takvu mogućnost. Nitko od anketiranih ispitanika – ni oni koji se mole svaki dan ni oni koji se mole povremeno – nije odgovorio da onima koji im čine zlo uzvraćaju istom mjerom ili ih pak izbjegavaju i preziru.

Stavove anketiranih ispitanika o namjernom prijekidu trudnoće s obzirom na učestalost osobne molitve pokazuju rezultati prikazani u sljedećoj tablici.

➔ **TABLICA 6**
Učestalost osobne
molitve ispitanika i
njihov odnos prema
namjernom prijekidu
trudnoće (abortusu)
(u %)

	Molite li se?	
	Svaki dan	Povremeno
Nema nikakva opravdanja, to je ubojstvo nevinoga	84,9	77,8
Dopušteno ako je ugrožen majčin život	12,5	-
U iznimnim slučajevima (maloljetnica, preljub i sl.)	3,1	11,1
Ne vidim u tome ništa loše	-	-
Ne želim odgovoriti	-	-
Bez odgovora	-	11,1
<i>Ukupno</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>

$$\chi^2 = 9,280; df=3; p<0,05$$

Dobiveni rezultati pokazuju kako veći postotak ispitanika koji se svaki dan mole drži da za priekid trudnoće nema nikakva opravdanja – to je ubojstvo nevinoga – od ispitanika koji se mole povremeno. Vidi se da više ispitanika koji se povremeno mole drže da je priekid trudnoće moguć u iznimnim slučajevima (maloljetnica, preljub, muž pijanac i slično) od ispitanika koji se redovito mole. S druge pak strane, ispitanici koji se mole svaki dan smatraju da je priekid trudnoće dopušten ako je ugrožen majčin život, dok to ispitanici koji se povremeno mole uopće ne navode kao mogućnost. Ispitanici koji se povremeno mole znatno više ne navode ikakvu mogućnost, dok ispitanici koji se mole svaki dan takvu mogućnost isključuju. Između jedne i druge kategorije ispitanika postoji statistički značajna razlika.

Kada je o kontracepcijskim sredstvima riječ, valja se prisjetiti da ona, prema katoličkom moralnom nauku, nisu dopuštena. Neželjene trudnoće supružnici se čuvaju prirodnim metodom plodnih i neplodnih dana. Nikakva kontracepcijska sredstva, prema katoličkom moralnom učenju, nisu moralno dopustiva. Evo prikaza rezultata što o tome misle anketirani pripadnici Kursilja.

➔ **TABLICA 7**
Učestalost osobne molitve ispitanika i njihovi stavovi o kontracepciji (u %)

	Molite li se?	
	Svaki dan	Povremeno
To je normalna pojava	-	11,1
Ovisi o kojoj je kontracepciji riječ	26,6	11,1
To je nemoralna pojava	60,9	44,4
Ne želim odgovoriti	7,8	22,2
Bez odgovora	4,7	11,1
<i>Ukupno</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>

$$\chi^2 = 10,235; df=4; p < 0,05$$

Rezultati u Tablici 7 pokazuju kako u pogledu dopuštenja upotrebe kontracepcije veći broj redovitih od povremenih molitelja pripadnika Kursilja smatra da ovisi o kojoj je kontracepciji riječ i da je to nemoralna pojava. S druge pak strane, veći postotak povremenih nego redovitih molitelja nije želio odgovoriti na pitanje o kontracepciji. Također više njih nije odgovorilo na to pitanje. Ni jedan ispitanik koji se svaki dan moli ne smatra da je kontracepcija normalna pojava, dok više ispitanika koji se povremeno mole to drži normalnom pojavom.

U odgovorima jedne i druge kategorije ispitanika uporabom χ^2 testa utvrđeno je da ($p < 0,05$) postoji statistički značajna razlika. Na temelju dobivenih rezultata opravdano je, dakle, tvrditi da između učestalosti osobne molitve i stavova, vrednovanja i mišljenja ispitanika o kontracepcijskim sredstvima postoji povezanost.

Stavovi ispitanika prema preljubu i nevjernosti s obzirom na učestalost molitve pripadnika laičkoga crkvenog pokreta Kursilja izneseni su u sljedećoj tablici.

⇒ **TABLICA 8**
Učestalost osobne molitve ispitanika i njihovi stavovi prema preljubu i nevjernosti (u %)

	Molite li se?	
	Svaki dan	Povremeno
Nema opravdanja	90,6	66,7
Iznimno se može tolerirati	7,8	-
To je normalna pojava	-	-
Ne želim odgovoriti	1,6	22,2
Bez odgovora	-	11,1
<i>Ukupno</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>

$$\chi^2=16,072; df=3; p<0,01$$

Prema dobivenim rezultatima vidi se da ispitanici koji se mole redovito (svakoga dana) u većem postotku nego ispitanici koji se mole povremeno drže da za preljub i nevjernost nema opravdanja. Osim toga, redoviti molitelji drže da se preljub i nevjernost samo iznimno mogu tolerirati. Povremeni molitelji pak takvu mogućnost uopće nisu naveli. S druge pak strane, uočljivo je da povremeni molitelji znatno više od redovitih molitelja izričito tvrde da ne žele odgovoriti na to pitanje te da na njega uopće nisu odgovorili.

U odgovorima ispitanika koji se redovito, svakodnevno, mole i ispitanika koji se mole povremeno postoji statistički značajna razlika. Time se pokazuje povezanost između učestalosti osobne molitve i stavova pripadnika o preljubu i nevjernosti.

Rezultati stavova, mišljenja i vrednovanja ispitanika koji se redovito mole i ispitanika koji se povremeno mole o pitanjima (ne)razrješivosti braka izneseni su u Tablici 9.

⇒ **TABLICA 9**
Učestalost osobne molitve ispitanika i njihovi stavovi o nerazrješivosti braka (u %)

	Molite li se?	
	Svaki dan	Povremeno
Brak je nerazrješiv	65,6	55,6
Može se razvesti u iznimnim slučajevima	32,8	44,4
Rastava je normalna	-	-
Ne želim odgovoriti	-	-
Bez odgovora	1,6	-
<i>Ukupno</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>

$$\chi^2=0,5196; df=2; p>0,05$$

Da je brak nerazrješiv, što je u većem suglasju s moralnim učenjem Katoličke crkve, drži više redovitih nego povremenih molitelja pripadnika Kursilja. Povremeni pak molitelji više drže da se brak u iznimnim slučajevima može razvesti. Potrebno se, međutim, prisjetiti da se prema Zakoniku kanon-

skoga prava (kan. 1083-1094; str. 481-485) brakovi u određenim slučajevima mogu proglašiti ništetnima i rastaviti ili pak rastaviti "od stola i postelje". Nitko od ovih dviju kategorija molitelja ne drži da je rastava braka normalna, a tek neznatan postotak onih koji se redovito mole nije odgovorio na ovo pitanje. Među stavovima ispitanika glede (ne)razrješivost braka nema statistički značajne razlike.

Tablica 10 prikazuje dobivene rezultate anketiranih ispitanika s obzirom na njihove stavove i mišljenja o predbračnim spolnim odnosima. Stavovi i mišljenja procjenjivani su ovim vrijednostima: uopće nisu dopušteni, dopušteni su u određenim slučajevima, dopušteni su i ne želim odgovoriti.

➔ TABLICA 10
Učestalost osobne molitve ispitanika i njihovi stavovi o predbračnim spolnim odnosima (u %)

	Molite li se?	
	Svaki dan	Povremeno
Uopće nisu dopušteni	75,0	44,4
Dopušteni su u određenim slučajevima	7,8	-
Dopušteni su	1,6	-
Ne želim odgovoriti	15,6	44,4
Bez odgovora	-	11,1
<i>Ukupno</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>

$\chi^2=11,926$; $df=4$; $p<0,05$

Prema dobivenim rezultatima, vidi se da više ispitanika koji se mole svakoga dana nego ispitanika koji se mole povremeno, u skladu s katoličkim moralnim naukom, drže da predbračni spolni odnosi uopće nisu dopušteni. U stanovitoj mjeri redoviti se molitelji više izjašnjavaju da su predbračni spolni odnosi dopušteni u određenim slučajevima ili ih, posve zaneimariv broj, smatra dopuštenima. Povremeni pak molitelji u predloženim mogućnostima takvu soluciju nisu izabrali. S druge pak strane, vidi se da znatno više ispitanika koji se povremeno mole nego ispitanika koji se mole svakoga dana ne želi odgovoriti ili nije odgovorilo na ovo pitanje. U odgovorima između jedne i druge kategorije ispitanika postoji statistička značajnost. To pokazuje da između stavova i mišljenja ispitanika koji se mole svakoga dana i ispitanika koji se mole povremeno, glede mišljenja i stavova o predbračnim spolnim odnosima, postoji povezanost. Učestalost osobne molitve, dakle, odražava se na mišljenja i stavove ispitanika o predbračnim spolnim odnosima.

ZAKLJUČAK

Istraživanjem je nedvojbeno potvrđeno da je Mali tečaj – Kursiljo suvremeni molitveni laički pokret u Katoličkoj crkvi u Hrvatskoj. Prema dobivenim rezultatima vidi se da se većina anketiranih pripadnika Kursilja moli svakoga dana, da

ih velika većina sudjeluju u liturgijskoj molitvi i da gotovo trećina moli u obitelji.

Sažimajući na kraju rezultate ankete pripadnika Malog tečaja – Kursilja glede vjerničkoga ponašanja i etičko-moralnih normi Katoličke crkve u odnosu prema ljudima koji ne vjeruju, ljudima koji im čine zlo, pitanjima zabrane namjernoga prijekida trudnoće (abortusa), nerazrješivosti braka, stava prema kontracepciji, zabrani preljuba i bračne nevjere te predbračnih spolnih odnosa, treba reći da ovakvi rezultati nimalo ne iznenađuju. Štoviše, kad je o ovakvoj vjerničkoj populaciji riječ, odnosno selektivnoj skupini u Crkvi, visoko pozitivan odnos prema moralnim normama Katoličke crkve uglavnom se i očekivao. Pripadnici Kursilja, koji se redovito mole, dali su konzistentnije odgovore, koji su u većem suglasju s kršćanskim etosom i katoličkim moralnim naukom.

Propitujući postoji li razlika između učestalosti molitve i moralnih stavova ispitanika, rezultati pokazuju da nema statistički značajne razlike između redovitih i povremenih molitelja u odnosima prema ljudima koji ne vjeruju, ljudima koji im čine zlo i mišljenjima o nerazrješivosti braka. S druge strane, postoji statistički značajna razlika između redovitih i povremenih molitelja i njihovih stavova glede namjernoga prijekida trudnoće (abortusa), kontracepcije, preljuba i bračne nevjernosti, kao i o predbračnim spolnim odnosima. Navedena statistička razlika stavova odnosi se, prema tome, na pitanja koja su više vezana uz individualizirano konkretno vjerničko ponašanje i življenje vjere, a značajna razlika ne nalazi se u stavovima između redovitih i povremenih molitelja glede odnosa prema onima koji ne vjeruju, prema ljudima koji im čine zlo i nerazrješivosti braka.

Preko molitve, najuniverzalnije od svih religijsko-religioznih kategorija i najznačajnije dimenzije tražiteljskoga u religiji, pripadnici Maloga tečaja – Kursilja su, dakle, tražitelji religioznoga doživljaja i iskustva, ali su i oni sami "rezultat" toga traženja. Što se tiče "življene vjere" koja prevladava kod pripadnika suvremenih laičkih pokreta u Crkvi, može se nedvojbeno ustvrditi da je riječ o osobnom, vlastitom (subjektivnom) vjernikovom religioznom doživljaju i iskustvu. Samo vjerovana vjera ne mora imati nikakvih osobitih posljedica na osobni život pojedinca, a (do)življena i iskustvena vjera kadra je oživjeti i korjenito promijeniti vjernikov život. Životi brojnih pripadnika suvremenih eklezijalnih pokreta, među kojima su i mnogi kursiljisti, svojim su obraćenjem to potvrdili. Njihov tražiteljski, religiozni nemir izražen molitvom determinira njihov cjeloviti život, vjerničko ponašanje, moralno vrednovanje i stavove. A njihovo vjerničko iskustvo i doživljaj, na čemu se u Malom tečaju – Kursilju jako inzistira, nuka ih da budu još većim moliteljima.

BILJEŠKE

¹ Termin *Kursiljo* dolazi od španjolskoga izraza *Cursillo*, a zapravo je deminutiv od imenice *Cours – tečaj*. Izraz *Mali tečaj*, koji se u našoj Crkvi sve više ustaljuje, više označuje sam trodnevni intenzivni seminar, koliko *Mali tečaj* traje, dok je termin *Kursiljo* bliži izvorniku i ima više značenje pokreta. U tekstu se i jedan i drugi termin rabe kao istoznačnice.

² Novovjeka ideja punoljetnosti (*sapere aude!*) i potpune autonomije čovjeka u konačnici znači stvaranje vlastitoga svijeta (bez Boga). O-sobni doživljaji, religiozni poglavito, gube od klasičnoga njemačkog idealizma, preko Hegela, sve do suvremenih dana svaku društvenu relevantnost.

³ U *Kursilju* se obično razlikuju tri faze: pretkursiljo, kursiljo i pokursiljo. Sam seminar, tečaj – *Kursiljo* traje tri dana – obično su to tri posljednja dana u tjednu, a vodi ga ekipa suradnika od 4 do 6 laika i dvojica svećenika. Broj sudionika kreće se od 20 do 30 osoba, tako da u odnosu na članove suradničke ekipe nastaje omjer pet prema jedan. Onaj tko ga je jednom prošao načelno ga nikada više ne ponavlja. *Kursiljo* je zapravo metoda edukacije odraslih u vjeri, stoga je i važno da sudionici budu punoljetne osobe (na tečaj, osim iznimno, ne dolaze osobe mlađe od 18 godina) (Cascales, 1986.). Tečaj se odvija metodički jedinstvenim spletom i izmjenama meditacija, razgovora, predavanja, molitve i liturgijskih obreda. U *Kursilju* se puno pažnje posvećuje raspoloženju ljudi. Nastoji se stvoriti ozračje za što snažniji doživljaj. Tijekom trodnevnoga druženja nastoji se stvoriti istinska atmosfera prijateljstva, međusobnoga povjerenja, radosti, susreta, zajedništva i ljubavi. Skladne karizmatičke pjesme i njihov dinamični ritam mogu pripomoći u stvaranju takva ozračja i ugodnom opuštanju sudionika.

⁴ Izraz dolazi od latinskoga *via (e) ultra!* (samo naprijed!), a izricali su ga studenti kao znak hrabrenja na prvom hodočašću mladih u Santiago da Compostellu kada je *Kursiljo* i nastao.

⁵ Ovo simbolično ime odnosi se na zgodu iz Djela apostolskih, kada dvojica učenika na putu iz Jeruzalema u Emaus uskrsnulog Isusa nisu prepoznali u "tumačenju Pisma" nego u "lomljenju kruha". Dakle, i to simbolično ime želi reći da je prioritetan religiozni doživljaj, iskustvo – "lomljenje kruha" – ortopraksija, a ne racionalna dimenzija – "tumačenje Pisma", ortodoksija.

LITERATURA

Biblija (1983.), Zagreb, Kršćanska sadašnjost.

Blažević, J., Nikić, M., Koprak, I. (2001.), *Duhovni i religiozni pokreti*. U: P. Aračić (ur.), "Jeremija što vidiš?" (Jr 24, 3), *Crkva u hrvatskom tranzicijskom društvu*, Đakovo, Diacovensia.

Cascales, J. G. (1974.a), *Die gerade Strasse, Der Cursillo in seinem Wesen*, Wien, Cursillos ADC.

Cascales, J. G. (1974.b), *Die christliche Freundschaftsgruppe-ein Lexikon für Theorie und Praxis*, Wien-Klagenfurt, Hermagoras.

Cascales, J. G. (1984.), *Mali tečaj – Kursiljo, Zagreb; (izv.) Cursillo – Was ist das?*, Wien.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 14 (2005),
BR. 1-2 (75-76),
STR. 27-46

TADIĆ, S.:
UTJECAJ MOLITVE...

Cascales, J. G. (1986.), *Wesentliches für Wache Christen*, Wegweiser, Wien, Cursillos ADC.

Codex iuris canonici – Zakonik kanonskoga prava (1988.), Zagreb, Glas koncila.

Dokumenti Drugoga vatikanskog koncila (1970.), Zagreb, Kršćanska sadašnjost.

Favale, A. i sur. (1991.), *Movimenti ecclesiali contemporanei, Dimensioni storiche teologico-spirituali ed apostoliche*, Roma, LAS.

Grubišić, I., Tadić, S., Zrinščak, S. (2001.), Konformizam i otpori. U: P. Aračić (ur.), "Jeremija što vidiš?" (Jr 24, 3), *Crkva u hrvatskom tranzicijskom društvu*, Đakovo, Diacovensia.

Hervieu-Léger, D. (1987.), *Charismatisme catholique et institution*. U: *Le retour des certitudes*, Paris, Cerf.

Hervieu-Léger, D. (1990.), *Les manifestations contemporaines du christianisme et la modernité*, Paris, Cerf.

I movimenti nella Chiesa, Atti del Congresso mondiale di movimenti ecclesiali, Roma, 27-29 maggio 1998. (1999.), Città del Vaticano, Pontificium consilium pro laicis.

Ivan Pavao II. (1999.), Sama Crkva je pokret, Poruka Ivana Pavla II. sudioncima Svjetskog kongresa crkvenih pokreta. U: *Zajedničko svjedočenje vjere*, Zagreb, Glas Koncila.

Ivančić, T. (1981.), Duhovni pokreti u Crkvi u Hrvata, *Crkva u svijetu* 16 (3): 247-252.

Ivančić, T. (1983.), Evangelizacijska uloga kršćanskih bazičnih i drugih skupina, *Crkva u svijetu*, 18 (1): 17-28.

Ivančić, T. (2001.), Prihvaćanje Drugog vatikanskog koncila u Hrvatskoj. U: P. Aračić (ur.), "Jeremija što vidiš?" (Jr 24, 3), *Crkva u hrvatskom tranzicijskom društvu*, Đakovo, Diacovensia.

Jukić, J. (1991.), *Budućnost religije*, Split, Matica hrvatska.

Klose, A. (1982.), *Christ und Politik*, Ein Lexikon, Wien.

Lubich, C. (1999.), Jedinstvo među pokretima. U: *Zajedničko svjedočanstvo vjere (Susret crkvenih pokreta i zajednica Kristovih vjernika laika u zagrebačkoj prvostolnici)*, Zagreb, Glas Koncila.

Mühlen, H. (1990.), *Neu mit Gott. Einübung in christliches Leben und Zeugnis*, Freiburg – Basel – Wien, Hermagoras.

Tadić, S. (2002.), *Tražitelji Svetoga*, Zagreb, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.

Tadić, S., Mihaljević, V. (2003.), Zajednica bračnih susreta i neka moralna vrednovanja njezinih pripadnika, *Društvena istraživanja*, 12, 3-4 (65-66): 561-580.

Zrinščak, S. (1999.), *Sociologija religije: hrvatsko iskustvo*, Zagreb, Udžbenici Pravnog fakulteta u Zagrebu.

Zulehner, P. M. (1989.), *Pastoraltheologie, Band 1. Fundamental-pastoral und 2. Gemeindepastoral*, Düsseldorf, Patmos Verlag.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 14 (2005),
BR. 1-2 (75-76),
STR. 27-46

TADIĆ, S.:
UTJECAJ MOLITVE...

The Influence of Prayer on Religious Behaviour and Moral Evaluation of the Members of the Cursillo Movement

Stipe TADIĆ
Institute of Social Sciences Ivo Pilar, Zagreb

In the first part of the paper the author discusses the phenomenon of new lay ecclesiastical movements, their genesis, fundamental characteristics and beginnings of activity in the world and Croatia. Special attention is given to the contemporary international lay Catholic Cursillo movement, which spread in Croatia in the late 1960s. In the second part of the paper, based on a poll of members of seven contemporary ecclesiastical movements among which there were also 74 members of the Cursillo movement, some results of the Cursillo members' poll have been specially analysed. In other words, the influence of personal prayer on their actual religious life, some fundamental moral evaluations, attitudes and religious behaviour: relationship to those who are not believers, to people who have wronged them, their attitudes towards intentional termination of pregnancy, thoughts on contraception, adultery and infidelity, the insolubility of marriage and premarital sexual relations. Prayer has been taken as an independent variable because all contemporary ecclesiastical movements, including the members of the Cursillo movement, have been recognised as a new type of (post)modern religiosity, as renovatory and prayer-movements in the Church. The results obtained show that there is a significant correlation between the frequency of the examinees' individual prayers and their actual religious behaviour, moral evaluation and attitudes.

Das Beten und seine Auswirkungen auf Verhalten und Moraleinstellung bei Teilnehmern des Kleinen Glaubenskurses (Cursillo)

Stipe TADIĆ
Ivo-Pilar-Institut für Gesellschaftswissenschaften, Zagreb

Der erste Teil der Arbeit widmet sich dem Phänomen der neuen Laienbewegungen innerhalb der Kirche, ihrem Ursprung, ihren Grundmerkmalen und ihren Anfängen auf internationaler Ebene wie auch hierzulande. Die Aufmerksamkeit des Verfassers gilt in erster Linie der zeitgenössischen Cursillo-Bewegung katholischer Laien, die sich Ende der 60er-Jahre des 20. Jahrhunderts in Kroatien

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 14 (2005),
BR. 1-2 (75-76),
STR. 27-46

TADIĆ, S.:
UTJECAJ MOLITVE...

ausgebreitet hat. Der zweite Teil des Artikels gründet sich auf einer Umfrage, die unter Anhängern von sieben verschiedenen zeitgenössischen Kirchenbewegungen, darunter auch 74 Cursillo-Teilnehmern, durchgeführt wurde. Hier präsentiert der Verfasser eine Analyse von Ergebnissen, die sich gerade auf Cursillo-Teilnehmer beziehen.

Ausgewertet werden der Faktor des persönlichen Gebets und dessen Auswirkungen auf den konkreten Glaubensalltag, auf bestimmte moralische Grundwerte, auf Einstellungen und religiöses Verhalten. Dazu gehört die Einstellung zu Nicht-Gläubigen, ferner Menschen, die offen ihre Böswilligkeit zeigen; dazu gehört ebenso die Einstellung zu Fragen wie Schwangerschaftsabbruch, Empfängnisverhütung, Ehebruch und eheliche Untreue, Unauflösbarkeit der Ehe und vorehelicher Geschlechtsverkehr. Das Gebet wurde als unabhängige Variable genommen, da sich sämtliche zeitgenössische Kirchenbewegungen, wozu auf direkte Weise auch die Cursillo-Bewegung gehört, als neuer Typus (post)-moderner Religiosität zu erkennen geben, bei dem die Betonung auf dem Gebet und der Erneuerung der Kirche liegt. Die Ergebnisse verweisen auf einen relevanten Zusammenhang zwischen der Häufigkeit des Betens und der konkreten Manifestation des persönlichen Glaubens, der moralischen Wertungen und Einstellungen.